

Meetnet vlinders

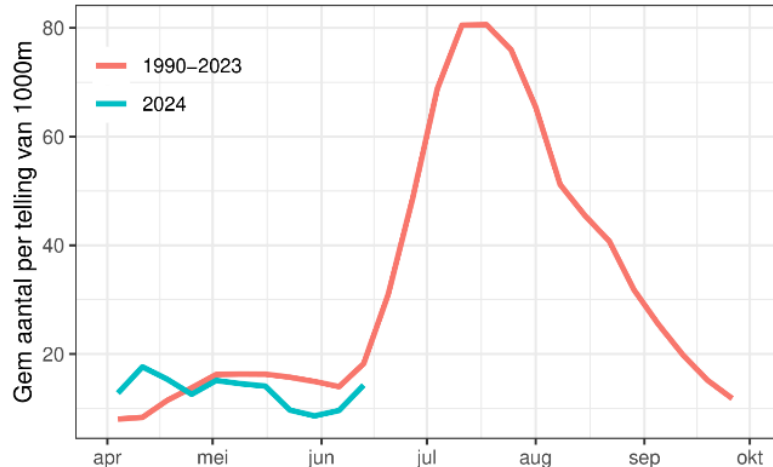
Juni 2024

Beste teller,

Het was voor vlinders en hun tellers geen gemakkelijke tijd. Als het eens even niet regende, vlogen er ook nog geen vlinders. Geweldig dat u toch bent blijven tellen, want alleen zo leggen we vast dat er echt geen vlinders waren. Maar leuk is anders. Dat gaat hopelijk vanaf nu veranderen met de komst van bruin zandoogje, groot dikkopje en andere zomervlinders. Moet het natuurlijk wel even lekker weer worden zodat we ze ook daadwerkelijk kunnen tellen.

Aantal vlinders

Na een mooi begin in april verslechterde het weer en werd het steeds moeilijker om vlinders te tellen. Desondanks vlogen tot midden mei nog best wat vlinders. Maar daarna kwam de dip, die we vroeger junidip noemden, maar die nu meestal al midden mei begint. Hij duurde dit jaar ook nog eens veel langer dan normaal. Veel zomervlinders wachten in de pop het moment af dat het buiten warm genoeg is om te gaan vliegen. De laatste dagen verschijnen steeds meer bruin zandoogjes en ook de eerste nieuwe witjes zijn al gemeld. De lijn van 2024 begint heel langzaam weer naar boven te draaien en als het weer nu een beetje wil meewerken, zou het met de vlinders wel eens heel hard kunnen gaan de komende weken.

Voorjaarsvlinders

De indexen en trends worden pas later door het CBS berekend, maar we kunnen toch al een snelle indruk geven van de vlinderstand dit voorjaar. We vergelijken daarin 2014 met de 'oude' situatie tussen 1990 en 2013, en met de laatste tien jaar.

Wat natuurlijk meteen opvalt, is de lange lijst soorten die het (veel) slechter hebben gedaan dan normaal. Een paar lichtpuntjes waren er ook: zo werden er veel groot koolwitjes en grote vossen gezien, en ook het hooibeestje had een heel behoorlijk voorjaar.

Het hoge aantal soorten met een slecht voorjaar is op zich geen verrassing na 2023, het slechtste jaar in het meetnet vlinders sinds de start in 1990, maar het koele en regenachtige weer in 2024 heeft ook niet geholpen. Het zou dus zo maar kunnen dat 2024 het volgende slechtste jaar gaat worden.

Een slecht voorjaar voor de aardbeivlinder.

Soort	2024 in vergelijking met 1990-2013	2024 in vergelijking met 2014-2023
aardbeivlinder	slecht	slecht
bont dikkopje	slecht	slecht
bruin blauwtje	slecht	slecht
bruine vuurv�inder	slecht	slecht
icarusblauwtje	slecht	slecht
kaasjeskruidikkopje	slecht	slecht
klaverblauwtje	slecht	slecht
kleine parelmoervlinder	slecht	slecht
kleine vos	slecht	slecht
kleine vuurv�inder	slecht	slecht
koninginnenpage	slecht	slecht
veldparelmoervlinder	slecht	slecht
zilveren maan	slecht	slecht
argusvlinder	slecht	gemiddeld
boswitje	slecht	gemiddeld
landkaartje	slecht	gemiddeld
klein geaderd witje	gemiddeld	goed
boomblauwtje	gemiddeld	gemiddeld
dagpauwoog	gemiddeld	gemiddeld
gehakelde aurelia	gemiddeld	gemiddeld
groentje	gemiddeld	gemiddeld
klein koolwitje	gemiddeld	gemiddeld
scheefbloemwitje	-	goed
groot koolwitje	goed	goed
grote vos	goed	goed
hooibeestje	goed	goed
atalanta	goed	gemiddeld
bont zandoogje	goed	gemiddeld
bruin dikkopje	goed	gemiddeld
citroenvlinder	goed	gemiddeld
oranjetipje	goed	gemiddeld

Vier brandnetelvlinders dit voorjaar

Met een nat voorjaar zou de situatie goed moeten zijn voor de brandnetels, en daarmee ook een goede voedselkwaliteit voor de volgende generatie van onze brandnetelvlinders.

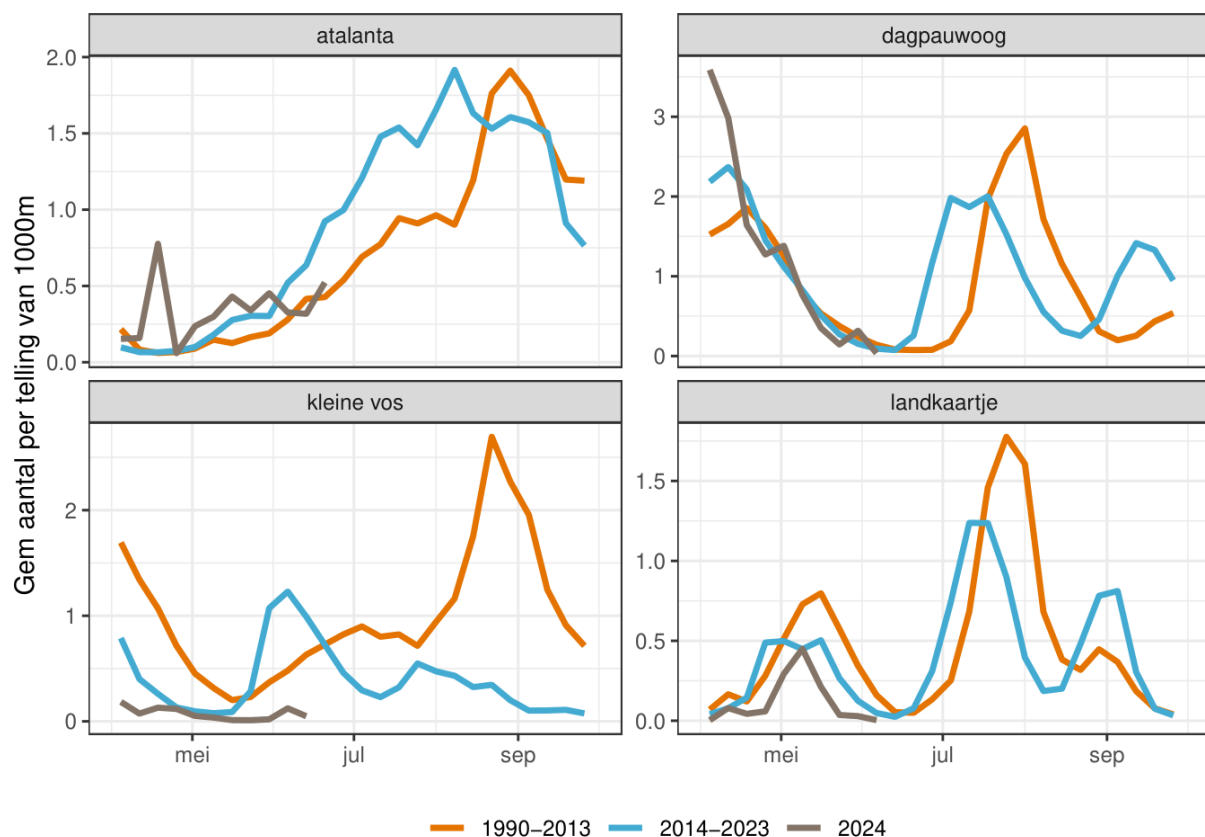
De atalanta heeft geprofiteerd van de zachte winter en er waren er begin april relatief veel op de telroutes. De dagpauwoog begon hoog: hij deed het vorig jaar erg goed en dus zijn veel vlinders gaan overwinteren. Begin april waren er dan ook veel dagpauwogen. Het aantal daalde daarna min of meer volgens de gemiddelde lijn. Er worden nu nog steeds regelmatig flinke rupsennesten gevonden, dus we hebben hoop dat over een paar weken een flinke nieuwe generatie dagpauwogen zal verschijnen.

Rupsen van de dagpauwoog.

Heel anders verging het de kleine vos. Vorig jaar was het slecht, en dus waren er ook weinig vlinders gaan overwinteren, en dit voorjaar werd het niet beter.

Het landkaartje heeft veel last gehad van de droge jaren tussen 2018 en vorig jaar, en de aantallen lagen dit voorjaar dan ook relatief laag. Wellicht dat de goede kwaliteit en alle regen voor deze soort wel gaat leiden tot een goede zomergeneratie.

Wanneer tellen voor zeldzame soorten

Een aantal soorten waarvoor speciale routes zijn uitgezet beginnen weer te vliegen. Ingeschat naar vorige jaren is de top vliegtijd van de soorten ongeveer tussen de volgende data, houd ze vooral zelf in de gaten:

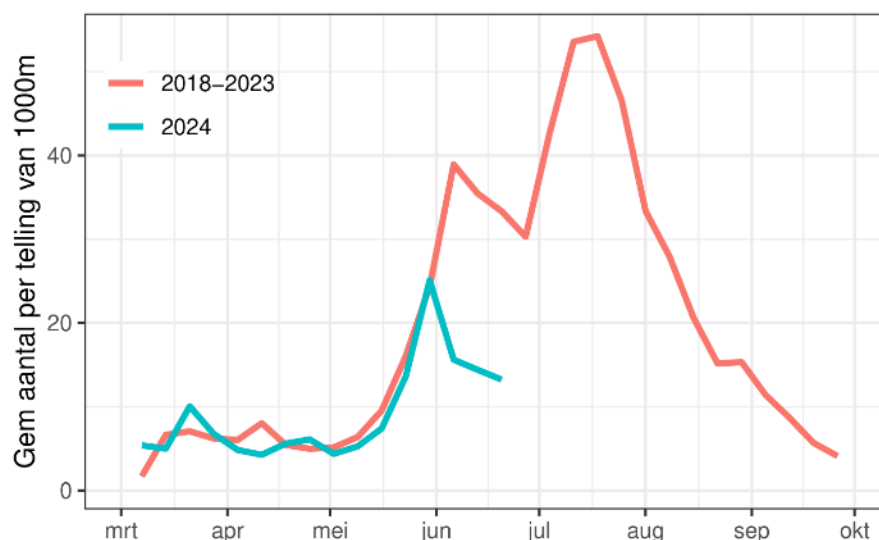
Heideblauwtje	nu - half juli
Kleine ijsvogelvinder	nu – half juli
Spiegeldikkopje	eind juni – half juli
Bruine eikenpage	nu – half juli
Grote parelmoervlinder	eind juni – derde week van juli

Aantal hommels in 2024 tot nu toe

Het is een raar voorjaar met veel regen en wind. Voor veel tellers is het momentjes sprokkelen en goed opletten om snel te kunnen inspelen op een zonnig uurtje. De gemiddeld getelde aantallen hommels lijken tot juni ongeveer rond het gemiddelde te zitten. Hoewel de grafiek de laatste week wat naar beneden duikt, is het beter om eerst de resultaten van later deze maand af te wachten, voordat we daar iets uit proberen af te leiden. Al zouden de natte weersomstandigheden daarmee te maken kunnen hebben.

Van de vroeg vliegende hommelsoorten lijken de boomhommel en de weidehommel in bovengemiddelde aantallen aanwezig, terwijl de tuinhommel ongeveer de gemiddelde lijn lijkt te volgen. Van de andere soorten valt er over akkerhommel en steenhommel nog niet zoveel te zeggen. De vliegtijdlijn van het aardhommel-complex lijkt rond het gemiddelde te zitten.

Al met al is het hopen op wat meer goed telweer, zodat iedereen zijn telkansen kan pakken.

Herkenning: de zandhommel

Zandhommel vrouwtje (links) en mannetje (rechts). Tekeningen: Jeroen de Rond.

De zandhommel is een zeldzame hommelm soort maar gelukkig wel makkelijk te herkennen. Voor het zien van zandhommels moet je naar het Haringvliet of de Biesbosch. Smeerwortel en distels zijn daar twee van de favoriete planten waar je de soort op kunt aantreffen.

De zandhommel is vrijwel de enige hommelm soort die grijs gekleurd is. Verse exemplaren kunnen grijsgeel, of zandkleurig, ogen. Een ander opvallend kenmerk is de zwarte middenband bovenop het borststuk. Deze combinatie van kenmerken, geheel grijs met een zwarte middenband, zie je niet bij andere soorten. Wanneer je beter kijkt, is te zien dat er zich tussen het grijs op het achterlijf smalle bandjes van zwarte haren bevinden. Dit kan een goed aanvullend kenmerk zijn om een zandhommel mannetje te onderscheiden van een verkleurd mannetje Gewone koekoekshommel met één duidelijk zwarte band op het midden van het achterlijf (welke vers vaak geel zijn, maar later verbleken door de zon).

Mannetje gewone koekoekshommel. Niet te verwarren met zandhommel door de enkele zwarte band midden op het achterlijf. Ook mist deze soort de lichte haren op het gezicht van de zandhommel. Tekeningen: Jeroen de Rond.

Zandhommel mannetje. Goed te zien zijn de smalle bandjes van zwarte haren op het achterlijf. Deze vallen in het veld niet op. Bron: Menno Reemer.

Zandhommel werkster op distel. Bron: John Smit.

Het Haringvliet Kwartet: zandhommel, moshommel, grashommel, veenhommel

Het Haringvliet is een bijzonder rijk gebied wat betreft hommels. De afgelopen jaren zijn hier maar liefst 15 verschillende soorten hommels vastgesteld. Bepaald niet eenvoudig dus om hier een hommeltelroute te tellen!

Naast de algemene soorten kent het Haringvliet 4 specialiteiten: zandhommel, moshommel, grashommel en veenhommel. Voor de zandhommel is het Haringvliet zelfs een van de laatste twee plekken waar hij voorkomt in Nederland. Voor de moshommel lijkt dit het laatste bolwerk te zijn in de zuidelijke helft van het land. Voor de grashommel is het Haringvliet de noordgrens van haar verspreidingsgebied rond Zeeland. De veenhommel komt verspreid over Nederland voor met verrassend genoeg relatief veel waarnemingen van rond het Haringvliet.

Wat maakt het Haringvliet zo aantrekkelijk voor deze soorten? We weten het niet precies, maar het heeft waarschijnlijk te maken met de grote bloemrijkdom van het gebied in de zomer. Goede hommelgebieden binnen de Haringvlietregio zijn bijvoorbeeld: Tiengemeten, Beninger Slikken en Korendijkse Slikken. Mocht je willen oefenen met het herkennen van hommels deze zomer, dan is een bezoek aan een van deze gebieden een aanrader! Met name in juli kun je veel verschillende soorten tegelijk aantreffen.

Het Haringvliet Kwartet, met de klok mee startend vanaf linksboven: Veenhommel, Moshommel, Grashommel en Zandhommel.

Tellers aan het woord: hommels tellen op Tiengemeten

Door Wyb Praamstra, Leen Langbroek en Gert Vijfvinkel

Gert, Leen en Wyb (van links naar rechts) aan het werk op een van hun telroutes op Tiengemeten.

Wij zijn Wyb, Leen en Gert en zijn vrijwilliger bij Natuurmonumenten op het eiland Tiengemeten, gelegen midden in het Haringvliet. Daar vervullen we de rol van natuurgidsen.

Afgelopen nazomer zijn er op Tiengemeten beheermaatregelen genomen met als doel de hommelsstand positief te beïnvloeden. Wij als gidsen waren het met de manier van uitvoering van die maatregelen niet eens, zeker toen bleek dat er geen monitoringsgegevens bekend waren van het voorkomen van de hommels op Tiengemeten, dus kon het effect van deze maatregelen

niet gemeten worden. Er was alleen bekend dat o.a. de zeldzame moshommel en zandhommel er voorkwamen. (De eerlijkheid gebiedt te vermelden dat wij als gidsen vooral gericht waren op vogels en planten en dat wij de diverse hommelssoorten niet konden herkennen.)

Toen er afgelopen winter een oproep kwam om teller te worden in het meetnet hommels, waarbij er ook nog een cursus herkennen van hommels werd aangeboden, hebben we ons direct aangemeld. Daarop zijn er in het voorjaar door Natuurmonumenten en EIS Kenniscentrum Insecten (EIS) op Tiengemeten twee telroutes van ongeveer een kilometer lengte uitgezet en eind maart zijn we met z'n drieën begonnen met tellen. Tegelijkertijd zijn we gestart met de cursus 'Hommels herkennen'.

We proberen eens per twee weken beide routes te tellen. Bij onze eerste telronde zagen we al een moshommel en bij de tweede telronde heeft Dominic (EIS) ons heel veel in de praktijk geleerd over het tellen en herkennen van hommels en hebben we ook meerdere zandhommels gezien. Omdat we met z'n drieën zijn, wijzen we elkaar op de hommels en de herkenningpunten van de diverse soorten. Dit werkt voor ons heel goed, zeker ook omdat dit in combinatie met de cursus wordt gedaan. We hebben er alle drie enorm veel plezier in en tegelijk worden we als gidsen van Natuurmonumenten nog completer.

We realiseren ons dat we bevoorrecht zijn dat we op het eiland Tiengemeten mogen tellen, een eiland waar veel soorten hommels voorkomen, en ook de zeldzame soorten. Met de hulp van EIS willen we ons nog verder bekwamen als tellers om de komende jaren een databestand op te bouwen over het voorkomen van deze prachtige dieren op Tiengemeten.

Geplande hommelexcursies

Ook de komende periode vinden er excursies plaats, om tellers in een regio met specialiteiten te laten kennismaken. Ook anderen kunnen mee. Je kunt je aanmelden voor een of meer van de volgende excursies:

Datum	Locatie
22 juni 2024, 10:00 uur	Westdorpe, Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland (o.a. grashommels)
XX juli 2024, 10:00 uur	Bargerveen, Drenthe (heidehommel)
20 juli 2024	Gasterse Duinen, Drenthe (algemene excursie)
3 augustus 2024, 10:00 uur	Wissekerke, Zeeland (o.a. grashommels)

Aanmelden kan door een bericht te sturen aan meetnethommels@naturalis.nl. 22 juni is kort dag, maar er zijn nog plekken, dus ga vooral mee. Na aanmelden voor de excursie ontvang je informatie over verzamelpunt en exacte tijd.

Terugblik excursies

Afgelopen maand waren er verschillende excursies georganiseerd voor tellers in bepaalde gebieden met zeldzame soorten. Het doel van deze excursies was om tellers ter plaatse op weg te helpen met herkenning.

Zo was er op 25 mei een zandhommelexcursie in de Biesbosch. Ondanks de vele regen is het toch gelukt om een zandhommel te zien te krijgen. Op 27 mei was er een excursie op Tiengemeten voor de tellers rond het Haringvliet. Zoals hierboven besproken is dit een van de beste hommelgebieden van Nederland en daarom is tellen hier een uitdaging. Gelukkig was het weer goed en zijn er in totaal negen soorten hommels waargenomen tijdens de excursie op het eiland. De heidehommelexcursie van 30 mei is helaas verregend. Er wordt gewerkt aan een herkansing.

Wilt u ook uw ervaring delen met andere tellers?

Heeft u leuke ervaringen op uw route en wilt u die delen met andere tellers? Wij ontvangen graag uw verhaal. Stuur het naar meetnet@vlinderstichting.nl.

Contact

Mocht u contact met ons willen, dan kunt u ons altijd bellen of e-mailen.

Landelijk Meetnet Vlinders

Chris van Swaay

José Kok, Ingeborg van Es-Boomsluiter, Kars Veling en Kim Huskens

Tel.: 0317 467346

meetnet@vlinderstichting.nl

Hommelmeetnet: Johan van 't Bosch, Dominic Dijkshoorn

Meetnethommels@naturalis.nl

Deze nieuwsbrief wordt via e-mail verstuurd aan alle tellers van het Landelijk Meetnet Vlinders en het Landelijk Meetnet Hommels. Mocht u geen prijs stellen op de nieuwsbrief, dan kunt u de verzending stoppen door op meetnet.vlinderstichting.nl bij Instellingen de optie Nieuwsbrief abonnement op nee te zetten.